XÂY DỰNG MÔI TRƯỜNG VĂN HÓA QUỐC TẾ TẠI CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC TRONG BỐI CẢNH CHUYỂN ĐỔI SỐ HIỆN NAY

Nguyễn Huy Hoàng
Học viện Quản lý giáo dục

Tóm tắt: *Văn hóa nhà trường là yếu tố quan trọng quyết định chất lượng giáo dục. Chuyển đổi số không chỉ mang lại cơ hội cải tiến mà còn đòi hỏi nhà trường phải thích ứng để duy trì và phát triển nền văn hóa tích cực, hiện đại và bền vững. Trong phạm vi bài nghiên cứu này, tác giả đi sâu phân tích một số nội dung chính sau: (i) Một số khái niệm cơ bản liên quan đến văn hóa quốc tế trong bối cảnh chuyển đổi số; (ii) Xây dựng môi trường văn hóa quốc tế - Điều cần thiết trong bối cảnh chuyển đổi số về giáo dục và đào tạo; (iv) Thực trạng xây dựng môi trường văn hóa quốc tế tại các trường đại học trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay; (iii) Những biện pháp và kiến nghị xây dựng môi trường văn hóa quốc tế tại các trường đại học, cao đẳng và các Viện nghiên cứu tại Việt Nam trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay.*
Từ khóa: *Xây dựng, văn hóa quốc tế, bối cảnh, chuyển đổi số, các trường đại học.*

Nhận bài ngày 20.12.2024; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 20.02.2025
Liên hệ tác giả: Nguyễn Huy Hoàng; email: huyhoangpvn@gmail.com

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trước bối cảnh chuyển đổi số của các quốc gia trên thế giới, vấn đề văn hóa hay xây dựng môi trường văn hóa đóng vai trò quan trọng, đó là sự kế thừa những giá trị văn hóa và truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam, để từ đó, xây dựng môi trường giáo dục phù hợp với xu thế hợp tác hóa trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo quốc tế. Xu hướng hội nhập quốc tế trong giáo dục đã và đang mở ra không ít những triển vọng phát triển giáo dục cho các quốc gia trong khu vực Đông Nam Á nói riêng và châu Á nói chung [1]; đồng thời, cũng đặt ra những thách thức to lớn đối với việc giữ gìn, phát triển văn hóa nói chung và môi trường văn hóa nhà trường nói riêng. Nghiên cứu môi trường văn hóa trường đại học trong bối cảnh chuyển đổi số là nghiên cứu một hệ thống giá trị tích hợp các hoạt động sáng tạo văn hóa, giáo dục và khoa học.

Môi trường văn hóa quốc tế trong trường đại học là không gian học tập và sinh hoạt nơi các giá trị văn hóa, tư duy và phong cách làm việc đa dạng từ nhiều quốc gia cùng hội tụ, giao thoa và phát triển. Đây là nền tảng quan trọng để sinh viên tiếp cận với tư duy toàn cầu, nâng cao năng lực cạnh tranh trong bối cảnh hội nhập quốc tế và chuyển đổi số. Xây dựng môi trường văn hóa quốc tế không chỉ là xu hướng mà còn là yêu cầu tất yếu để các trường đại học phát triển bền vững. Điều này không chỉ nâng cao chất lượng giáo dục mà còn trang bị cho sinh viên những kỹ năng và tư duy cần thiết để thành công trong nền kinh tế số và thế giới phẳng. Cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư không chỉ thúc đẩy phát triển kinh tế số, xã hội số, mà còn có tác động mạnh mẽ và sâu sắc đến lĩnh vực văn hóa, con người; làm thay đổi nhận thức, thái độ, hành vi, lối sống của con người, từ đó hình thành nên văn hóa số. Do đó, trong bối cảnh mới hiện nay, phát triển hệ sinh thái công dân số là một nền tảng quan trọng của chuyển đổi số quốc gia; phát triển kinh tế số là động lực quan trọng để phát triển kinh tế; xây dựng xã hội số là một trong những nền tảng của xã hội; xây dựng, kiến tạo và lan tỏa văn hóa số là một phần quan trọng của sự nghiệp xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Trong phạm vi bài nghiên cứu này, tác giả đi sâu phân tích một số nội dung chính sau: (i) Một số khái niệm cơ bản liên quan đến văn hóa quốc tế

trong bối cảnh chuyển đổi số; (ii) Xây dựng môi trường văn hóa quốc tế - Điều cần thiết trong bối cảnh chuyển đổi số về giáo dục và đào tạo; (iv) Thực trạng xây dựng môi trường văn hóa quốc tế tại các trường đại học trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay; (iii) Những biện pháp và kiến nghị xây dựng môi trường văn hóa quốc tế tại các trường đại học, cao đẳng và các Viện nghiên cứu tại Việt Nam trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay.

2. NỘI DUNG

2.1. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Vấn đề văn hóa nhà trường nói riêng và môi trường văn hóa quốc tế nói chung đã có nhiều nhà khoa học quan tâm nghiên cứu, mỗi tác giả quan tâm nghiên cứu ở một mức độ khác nhau, họ đã đưa ra nhiều quan điểm, nhận định riêng về văn hóa nhà trường trước bối cảnh chuyển đổi số hiện nay như tác giả Đỗ Huy (2023) trong nghiên cứu, *Xây dựng môi trường văn hóa ở nước ta hiện nay từ góc nhìn giá trị học*, nhà xuất bản Văn hóa Thông tin năm 2023 [5] đã phân tích môi trường văn hóa và đưa ra cách tiếp cận qua các giá trị, cho rằng môi trường văn hóa gắn với giá trị, thẩm mỹ. Tác giả Trịnh Thị Minh Loan (2022) trong nghiên cứu, *Một số khái niệm về văn hóa*, Viện nghiên cứu sư phạm, Đại học Sư phạm Hà Nội, 2022 [9] đã đưa ra khái niệm văn hóa theo các góc độ khác nhau: góc độ lịch sử, dân tộc học, văn hóa, nghệ thuật, triết học.

Ở nước ngoài, công trình nghiên cứu về *Mô hình giáo dục giá trị trong trường học* (Education for values in schools - A framework, 2024) [10] của Hội đồng nghiên cứu và đào tạo khoa học quốc gia Ấn Độ đã phân tích sâu về mô hình giáo dục giá trị, tầm nhìn, sứ mệnh của văn hóa nhà trường trong bối cảnh hợp tác quốc tế trong giáo dục và đào tạo. Công trình nghiên cứu *Đổi mới chương trình giáo dục trong nhà trường: cơ sở, phân tích chuyên sâu và phát triển bền vững* (Ongoing Renewal of the School Curriculum - Focusing, Deepening and Sustaining, 2023) [11] của Ủy ban phát triển chương trình giáo dục Anh quốc đã phân tích các tiêu chí cần đổi mới trong xây dựng chương trình giáo dục, nhằm phù hợp với môi trường văn hóa quốc tế. Năm 2014, tác giả Knight định nghĩa quốc tế hóa giáo dục đại học là quá trình tích hợp các yếu tố quốc tế và liên văn hóa vào nhiệm vụ giảng dạy, nghiên cứu và dịch vụ của một tổ chức giáo dục. Đến năm 2017, Altbach & Knight nhấn mạnh rằng quốc tế hóa giáo dục bao gồm cả trao đổi sinh viên, giảng viên, chương trình đào tạo và nghiên cứu xuyên biên giới. Năm 2018, OECD đưa ra các báo cáo về tác động của toàn cầu hóa đối với giáo dục đại học, đề xuất các chính sách thúc đẩy hội nhập quốc tế trong giáo dục. Năm 2021, UNESCO báo cáo về giáo dục đại học trong kỷ nguyên số, nhấn mạnh vai trò của công nghệ trong việc thúc đẩy quốc tế hóa giáo dục và tạo ra môi trường học tập đa văn hóa. Năm 2022, tác giả Marginson phân tích tác động của COVID-19 đối với xu hướng quốc tế hóa, chỉ ra rằng các trường đại học phải tích hợp công nghệ số để tiếp tục kết nối với sinh viên và đối tác quốc tế. Năm 2023, European Commission đề xuất các chính sách nhằm thúc đẩy chuyển đổi số trong giáo dục đại học châu Âu, khuyến khích việc xây dựng một môi trường văn hóa quốc tế thông qua công nghệ số [5].

Qua các công trình nghiên cứu trong và ngoài nước, các tác giả khẳng định môi trường văn hóa trường đại học, cao đẳng ảnh hưởng không nhỏ tới chất lượng giáo dục của nhà trường, trong xu thế hội nhập quốc tế cùng với xu thế chuyển đổi số hiện nay, cạnh tranh gay gắt, các trường không thể không tích lũy và phát huy giá trị văn hóa của mình, thể hiện qua việc tạo động lực làm việc, điều phối và kiểm soát hành vi của cá nhân, hạn chế tiêu cực và xung đột. Nghiên cứu của các tác giả tiếp cận những khía cạnh của vấn đề văn hóa nêu trên, các tác giả đi sâu phân tích theo hướng mới trong việc xây dựng môi trường văn hóa của các trường đại học, viện nghiên cứu trước bối cảnh chuyển đổi số về chất lượng của giáo dục đào tạo, nguồn nhân lực, chương trình đào tạo nhằm bắt kịp với xu thế của các trường đại học trong khu vực châu Á và trên toàn thế giới.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

2.2.1. Phương pháp thảo luận theo nhóm nghiên cứu

Tổ chức các buổi thảo luận với sinh viên từ nhiều nền văn hóa khác nhau nhằm khám phá những khác biệt và điểm chung về văn hóa. Tìm hiểu tác động của các hoạt động ngoại khóa trực tuyến đến sự hòa nhập của sinh viên.

2.2.2. Phân tích thống kê và dữ liệu lớn

Sử dụng dữ liệu từ hệ thống quản lý học tập (LMS) nền tảng trực tuyến để theo dõi tương tác của sinh viên quốc tế và xu hướng giao lưu văn hóa. Ứng dụng AI và học máy để phát hiện các xu hướng trong hành vi học tập và đề xuất cải thiện môi trường văn hóa.

2.2.3. Nghiên cứu sử dụng phương pháp nghiên cứu định lượng thông qua khảo sát bằng phiếu hỏi

Sử dụng bảng hỏi để thu thập dữ liệu từ sinh viên và giảng viên về mức độ hài lòng với môi trường văn hóa và hiệu quả của các hoạt động quốc tế hóa trên nền tảng số. Phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến sự hòa nhập văn hóa và khả năng tương tác trong môi trường học tập số. Mẫu nghiên cứu: Nghiên cứu thực hiện khảo sát ba nhóm đối tượng gồm: cán bộ quản lí, giảng viên, nhân viên và học viên tại một số cơ sở giáo dục đại học có chức năng đào tạo, bồi dưỡng cán bộ quản lí giáo dục (Học viện Quản lí Giáo dục, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên). Tổng số phiếu hỏi phát ra là 1.080, gồm có: 180 phiếu cán bộ quản lí, 300 phiếu giảng viên và nhân viên, 600 phiếu học viên. Sau quá trình thu về và làm sạch dữ liệu, tổng số phiếu hợp lệ là 1.047, trong đó có: 175 phiếu cán bộ quản lí, 292 phiếu giảng viên và nhân viên và 580 phiếu người học. Quy ước thang đo: Nghiên cứu sử dụng bảng hỏi với thang đó Likert 3 và Likert 4. Theo đó, khoảng ý nghĩa các mức để phân tích đánh giá như sau: Với thang đo Likert 3: 1,0 - 1,67: Không góp phần/Không quan trọng/ Ít trách nhiệm; 1,68 - 2,34: Góp phần ít/Ít quan trọng/Trách nhiệm bình thường; 2,35 - 3: Góp phần nhiều/Rất quan trọng/Trách nhiệm cao và với thang đo Likert 4: 1,0 - 1,75: Chưa đạt yêu cầu; 1,76 - 2,50: Trung bình; 2,51 - 3,25: Khá; 3,26 - 4: Tốt.

2.3. Lý luận về xây dựng môi trường văn hóa quốc tế của trường đại học trong bối cảnh chuyển đổi số

2.3.1. Một số khái niệm liên quan

2.3.1.1. Văn hóa

Văn hóa là một khái niệm có nội hàm ngữ nghĩa khá phong phú và phức tạp, có nguồn gốc ở cả phương Tây và phương Đông. Ở Phương Tây, văn hóa xuất hiện từ rất sớm trong đời sống ngôn ngữ, văn hóa chính là quá trình giáo dục, bồi dưỡng về mặt tinh thần và trí tuệ cho con người. Ở Phương Đông, văn hóa xuất hiện từ thời Tây Hán. Ở đây, văn hóa được hiểu như cách giáo hóa đối lập với vũ lực, theo đó, văn hóa là "văn trị giáo hóa" tức là dùng "văn trị" để "giáo hóa" con người. Như vậy, ngay từ thời xa xưa, ở Phương Đông và Phương Tây, con người đã ý thức được về văn hóa và vai trò của nó đối với việc giáo dục, bồi dưỡng tâm hồn, trí tuệ của con người [10].

UNESCO nhận định văn hóa với ý nghĩa rộng hơn, coi văn hóa như một phức thể - tổng thể các đặc trưng, diện mạo về tinh thần, vật chất, tri thức, tình cảm…khắc họa nên bản sắc của một cộng đồng gia đình, xóm làng, vùng miền, quốc gia, xã hội. Văn hóa là tổng thể sống động các hoạt động của cá nhân và cộng đồng xã hội trong quá khứ và hiện tại. Qua các thế kỷ, các hoạt động sáng tạo ấy đã hình thành nên một tổng thể các giá trị, các truyền thống và thị hiếu - những yếu tố xác định tính đặc trưng riêng của mỗi dân tộc. Văn hóa không phải là một lĩnh vực riêng biệt, có tính ngành nghề. Đó là hoạt động nhằm phát huy những năng lực bản chất của con người, vươn tới cái chân, thiện, mỹ.

Như vậy, văn hóa là hoạt động nhằm tạo ra những giá trị và chuẩn mực xã hội. Đây là cơ sở lý luận quan trọng để tiếp cận, nghiên cứu về môi trường văn hóa ở các trường đại học, cao đẳng trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay [8].

2.3.1.2. Môi trường văn hóa

Theo UNEP (Chương trình môi trường của Liên hợp quốc UNESCO) thì: "Môi trường là thế giới mà chúng ta đang sống trong đó". Môi trường không chỉ bó hẹp trong không gian là tự nhiên, và đã biến đổi ít nhiều qua các thời kỳ mà còn bao gồm cả không gian nhân tạo làm thành khung cảnh cho cuộc sống của hầu hết mọi người. Michael Batisse, nhà nghiên cứu người Pháp nổi tiếng về môi trường và tài nguyên thiên nhiên đã khẳng định: "Môi trường không chỉ bó hẹp ở những không gian được gọi là tự nhiên và bị biến đổi ít nhiều qua các thời kỳ mà còn bao gồm cả những không gian nhân tạo làm khung cảnh cho cuộc sống của hầu hết mọi người" [6].